

2. Михальченко О. М. Корупція в Україні як фактор соціальної та політичної дійсності. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень*. 2007. Вип. 35. С. 313–322.

3. Корупція в Україні: 2004 рік (погляд із 2008 року): аналітичний звіт/ М. В. Буроменський, О. В. Сердюк, В. В. Фесенко, В. П. Колісник, Ф. В. Веніславський; Ін-т приклад. гуманітар. дослідж. Харків: Яшма, 2008. 224 с.

4. Коткін С. Політична корупція перехідної доби. Київ: КІС, 2004. 440 с.

5. Мельник М. І. Корупція: сутність, поняття, заходи протидії: монографія. Київ: Атіка, 2001. 304 с.

6. Невмержицький Є. В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії: монографія. Київ: Акад. прокуратури України, 2008. 368 с.

7. Стало відомо, скільки корупціонерів покарали в Україні у 2016-му // PORT: сайт. URL: <http://uaport.net/uk/news/ua/t/1610/22/13026049> (дата звернення: 04.05.2017).

Одержано 10.05.2017

УДК 343.21

Ілона Павлівна ЛУЦЕНКО,

студентка 2 курсу Слідчо-криміналістичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, м. Харків

Науковий керівник: Нетеса Наталія Володимирівна,

кандидат юридичних наук, асистент кафедри кримінального права № 2 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, м. Харків

СПІВВІДНОШЕННЯ ПРИНЦИПІВ ЗАКОННОСТІ, ДОЦІЛЬНОСТІ ТА СПРАВЕДЛИВОСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Розглянуто такі важливі принципи кримінального права, як законність, справедливість та доцільність та встановлено співвідношення між ними. Наведено наукові підходи до розуміння цих принципів, на підставі чого зроблено відповідні висновки.

Ключові слова: кримінальне право, принципи, законність, справедливість, доцільність.

Принципи відіграють важливу роль в правовому регулюванні. У кримінальному праві вони визначають стадії, форми, зміст інститутів, характеризують гарантії прав і свобод людини і громадянина, предмета та методів впливу. Слід погодитись з тим, що вони є детермінантами суті і змісту кримінального права [1].

Принципи законності, справедливості і доцільності можна визнати одними з основних, на яких базується система кримінального права України, їх треба розглядати у взаємодії та взаємозв'язку один з одним.

Щодо принципу законності, то його зміст в українському кримінальному праві безпосередньо впливає з Конституції України, а також із положень Загальної частини Кримінального кодексу України. Зокрема, зміст принципу законності розкривається в ч. 2 ст. 4 КК, відповідно до положень якої злочинність і караність діяння визначаються законом про кримінальну відповідальність, який діяв на момент вчинення протиправного діяння. Так само цей принцип виключає застосування кримінального закону за аналогією щодо дій, які не передбачені нормами Загальної та Особливої частини КК України. Принцип законності означає, що не можна не виконувати закон, керуючись міркуваннями доцільності, тому що такі думки, як правило, враховуються в законі під час його прийняття законодавчим органом [2]. Тобто норми, які прийняті і закріплені в законі, уже є доцільними.

Слід зазначити, що в науковій літературі неодноразово наголошувалось, що доцільність виступає принципом криміналізації та пеналізації злочинів. Так, О. В. Степаненко вважає, що принцип доцільності передбачає вибір шляхів здійснення правотворчої та правозастосовної діяльності відповідно до цілей кримінального права, обов'язково з урахуванням закономірностей розвитку суспільства і держави та конкретних життєвих обставин, що підтверджує його об'єктивно-суб'єктивний характер. Доцільність також може означати, що в кожному конкретному випадку норми закону мають додержуватися, поки його не скасують, але в рамках закону можуть прийматися такі рішення, які є найбільш доцільними в певній ситуації [3]. Тому можна зробити висновок, що співвідношення законності і доцільності все ж знайшло відображення в практиці застосування норм кримінального права, але якщо проаналізувати праці вчених, то широкого дослідження цієї проблеми знайти практично неможливо.

Що стосується принципу справедливості, то на теперішній час відсутня єдина система розуміння самої справедливості. У науковій літературі виділяють три рівні прояву принципу справедливості у кримінальному праві. Перший передбачає справедливість у формі призначення покарання, другий – вимогу визначити справедливую санкцію за діяння, яке визнано злочином, третій – формування визначеного кола злочинних діянь. Хоча перший аспект стосується, скоріше, процесуального, ніж матеріального кримінального права, саме він знаходить свій вираз в якості певних норм-принципів кримінального закону [4]. Однак такий підхід до розуміння кримінально-правового принципу справедливості підтримується не всіма вченими. Наприклад, О. М. Попов вважає, що норми, що закріплюють принципи права, у повній

мірі можуть слугувати для законодавця певним орієнтиром в його діяльності [5]. Як зазначає Конституційний Суд України в рішенні від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004 у справі про призначення судом більш м'якого покарання, справедливе застосування норм права – це передусім недискримінаційний підхід, неупередженість. Це означає не тільки те, що передбачений законом склад злочину та рамки покарання відповідатимуть один одному, а й те, що покарання має перебувати у справедливому співвідношенні із тяжкістю та обставинами скоєного і особою винного [6]. Отже рішення, яке виносить суд, має бути справедливим і ґрунтуватися на законі, тобто відповідати принципу законності, але водночас воно має бути й доцільним, тобто відповідати ступеню тяжкості злочину та особі, яка його вчинила.

Таким чином, аналізуючи співвідношення принципів законності, справедливості та доцільності і їх практичне застосування, можна зробити висновок, що справедливе застосування закону означає насамперед правильне і не менш важливе доцільне застосування норм кримінального права та Конституції України. Застосування закону без помилок означає справедливість прийнятого рішення, адже в ідеалі рішення не може бути законним, якщо воно несправедливе, і навпаки не буває справедливого рішення, якщо воно прийняте з порушенням закону.

Список бібліографічних посилань

1. Грек Б., Грек Г. Співвідношення принципів законності, доцільності та справедливості в теорії кримінального права. *Юридична Україна*. 2013. № 5. С. 92–99.
2. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник. Харків: Консум, 2001. 656 с.
3. Степаненко О. В. Доцільність як принцип кримінального права. *Право і суспільство*. 2015. № 2. С. 249–258.
4. Келина С. Г., Кудрявцев В. Н. Принципы советского уголовного права. М.: Наука, 1988. 176 с.
5. Попов Н. А. Принцип справедливости в уголовном законодательстве. *Вестник Ленинградского государственного университета*. 1991. Вып. 3. № 20. С. 86–87.
6. Рішення Конституційного Суду України Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання): від 2 листоп. 2004 р. № 15-рп/2004. *Офіційний вісник України*. 2004. № 45. Ст. 2975.

Одержано 10.05.2017

